

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Edebî Eserlerdeki Kahramanları Rol Model Alma ile İlgili Görüşlerinin İncelenmesi

Hatice Erden¹, & Fatih Kana^{2}*

Özet: Bu araştırmanın amacı edebî eserlerdeki kahramanları rol-model almayla ilgili Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim (fenomenoloji) deseni ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin batısında bulunan devlet üniversitesinde öğrenim gören 18 ile 25 yaş arasındaki 56 Türkçe öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri ise betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Nitel veriler, MAXQDA programı kullanılarak incelenmiş ve kodlar, temel bulguları yansıtan temalar halinde sistematik olarak düzenlenmiştir. Veriler, araştırma soruları ve hedefler doğrultusunda yorumlanmıştır. Öğretmen adaylarına göre rol-model alma kavramı beğenilen insanların hayat tarzını örnek alma olarak nitelendirilirken rol-model alma davranışı bireysel ilgi ve ihtiyaçlara göre şekillenmekte ve insanların gelişimine katkı sağlamaktadır. Öğrencilerin edebî eserlerdeki karakterlerle kendilerini özdeşleştirerek onların yaşadığı deneyimlerden ders çıkardığı ve bu sayede doğru ya da yanlış davranışlar konusunda bilinçlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edebî eser, rol-model alma, Türkçe öğretmeni adayları

Geliş Tarihi: 16.06.2025 – **Kabul Tarihi:** 29.06.2025 – **Yayın Tarihi:** 30.06.2025

DOI:

An Examination of the Views of Turkish Teacher Candidates on the Use of Characters in Literary Works as Role Models

Abstract: The purpose of this study is to determine the opinions of Turkish teacher candidates regarding role models in literary works. The study was designed using the phenomenology pattern from qualitative research approaches. The study group consisted of 56 volunteer Turkish teacher candidates aged 18 to 25 studying at a state university in western Türkiye. A semi-structured interview form was used as the data collection tool in the study. The data were analyzed using descriptive analysis. Qualitative data were examined using the MAXQDA program, and the codes were systematically organized into themes reflecting the main findings. The data were interpreted in line with the research questions and objectives. According to teacher candidates, the concept of role modeling is defined as emulating the lifestyle of admired individuals, while role modeling behavior is shaped according to individual interests and needs and contributes to personal development. It was concluded that students identify

¹ **Hatice Erden**, Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate student, ORCID: 0009-0005-2726-8482.

***Correspondence:** fatihkana@hotmail.com

² **Fatih Kana**, Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education. ORCID: 0000-0002-1087-4081.

with characters in literary works, learn from their experiences, and thereby become aware of appropriate or inappropriate behaviors.

Keywords: literary works, role models, pre-serviceturkish language teachers

GİRİŞ

Okuma becerisi, bireyin gelişiminde çok boyutlu bir süreç olarak değerlendirilir. Demirel (1999), okumanın fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere üç temel boyutu bulunduğunu belirtmiştir. Fizyolojik boyut; göz hareketleri, okuma mesafesi ve aktif görme alanı gibi fiziksel unsurlar ile görüntü tanıma ve yorumlama merkezleri gibi zihinsel süreçleri kapsamaktadır (Ürün Karahan, 2018: 42). Psikolojik boyutta ise bireyin motivasyonu ve tutumu ön plandadır. Bu bağlamda, çocuğun kişisel kitaplığına sahip olması, ilgi alanlarına uygun kitapların sunulması ve evde uygun bir okuma ortamının sağlanması okuma motivasyonunu artırıcı unsurlar arasında yer almaktadır (Bıyık & Erdoğan, 2019: 1224). Okumanın sosyolojik boyutu ise aile, öğretmen, çevre, medya ve kütüphane gibi sosyal unsurları içermektedir. Ailenin okuma konusunda model olması, öğretmenin süreci desteklemesi, arkadaş çevresi, medya araçlarının etkisi ve kütüphanelere erişim gibi faktörler bireyin okuma alışkanlığı kazanmasında belirleyici olmaktadır (Demirtaş & Süğümlü, 2013: 156–162). Nitekim okuma alışkanlıklarının erken yaşta kazandırılması ve bu sürecin uygun çevresel koşullarla desteklenmesi, bireyin yaşam boyu sürecek okuma tutumları geliştirmesine katkı sağlar (Özdemir & Şerbetçi, 2018: 2113).

Davranışçı öğrenme kuramı, 1920’li yıllarda ortaya çıkmış olup öğrenmeyi, yaşantılar sonucunda meydana gelen kalıcı davranış değişikliği olarak tanımlar (Gültekin & Burak, 2022: 268). Bu kuram çerçevesinde, pekiştireçlerin davranışın görülme sıklığını artırdığı, cezaların ise bu sıklığı azalttığı kabul edilir (Şafak, 2014: 31). Watson, Bireyin model aldığı davranışların sonuçları, onun motivasyonunu önemli ölçüde etkiler. Kişi, haz ve değer algısı yaratan davranışlara yönelirken, olumsuz duygular uyandıran eylemlerden kaçınma eğilimi gösterir. Bu süreçte davranış seçimi hem dışsal uyaranlar hem de bireyin içsel denetim mekanizmaları tarafından şekillendirilir (Bandura, 1999: 27). Sosyal Öğrenme Kuramı, öğrenme sürecini dört temel aşamada ele alır: dikkat, hatırlama, yeniden üretim ve motivasyon. Bu süreçte birey, gözlemlediği davranışı zihinsel olarak kodlar; davranış ödüllendirildiği takdirde taklit etme eğiliminde bulunur, cezalandırıldığı durumlarda ise bu davranıştan kaçınır (Bandura, 2008: 1-2). Bandura’ya göre (1978: 14), saldırgan davranışlar büyük ölçüde gözlem yoluyla edinilir.

Aile ortamı, sosyal çevre ve medya aracılığıyla şiddet içeren içeriklere maruz kalan çocuklar zamanla bu davranışlara karşı duyarsızlaşabilir.

Değer eğitimi, bireyin hem kişisel gelişimini hem de toplumsal hayata uyumunu destekleyen temel bir eğitim alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, çocuk edebiyatı, soyut değerlerin somutlaştırılmasında ve öğrenciler tarafından içselleştirilmesinde etkili bir araç olarak dikkat çekmektedir. Özellikle yaş ve gelişim düzeyine uygun biçimde yapılandırılan edebi metinler, çocukların değer kavramlarını daha anlaşılır biçimde kavramalarına olanak tanımaktadır (Aydın & Öksüz, 2021, s. 582). Bu bağlamda öne çıkan hikâye türündeki metinler, yalnızca dilsel becerilerin gelişimine katkı sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda çocukların değerleri deneyimleme, değerlendirme ve yaşama fırsatlarını da pekiştirmektedir (Fırat & Mocan, 2014, s. 46). Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinlerin, bireyin hem kişisel hem de toplumsal değer algısını destekleyecek biçimde seçilmesi, bu nedenle büyük bir önem taşımaktadır (Kaşkaya & Duran, 2017, s. 421). Metinlerde yer alan kültürel öğeler, öğrencilere ulusal kimlik bilinci kazandırmakla birlikte, evrensel değerlerle bağlantı kurmalarına da katkı sunmaktadır (Kardaş & Cemal, 2017). Edebiyatın bu süreçteki rolü yalnızca bilişsel düzeyde bilgi sunmakla sınırlı değildir; aynı zamanda okuyucunun duygusal dünyasına da temas eder. Antik Yunan düşünürü Aristoteles, edebiyatın trajik olaylar aracılığıyla okuyucuda korku ve merhamet duygularını uyandırarak bir tür ruhsal arınma sağladığını ifade etmiştir (Aristoteles, 1997, s. 22). Edebi metinlerle karakterlerle özdeşleşen bireyler hem duygusal farkındalık kazanmakta hem de kendi davranışlarını sorgulama fırsatı elde etmektedir. Bu çerçevede, hikâye anlatıcılığı, evrensel değerlerin aktarımında güçlü ve etkili bir pedagojik araç olarak değerlendirilmektedir. Nitelikli hikâyeler, öğrencilerin olumlu davranış biçimleri geliştirmesine katkı sağlarken; karakterlerin gerçekçi, yaşa uygun ve özdeşim kurulabilir şekilde sunulması, öğrencilerin okuma motivasyonunu artırmakta ve onların duygusal ve sosyal gelişim süreçlerini desteklemektedir (Kasapoğlu, 2013, s. 105; Karatay, 2007, s. 941; Bennett, 1995; Wynne & Ryan, 1997; Şimşek, 2020, s. 14; Çelebi, 2018, s. 57).

Değerler eğitimi, evrensel ve kültürel birikimlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında kritik bir rol oynar. Türkiye’de bu yaklaşım, Millî Eğitim Temel Kanunu ile resmiyet kazanmış; öğretim programlarında temel değerlerin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir (Çalık, 2021: 2). Cumhuriyet’in başından itibaren Türkçe öğretiminde milli, ahlaki ve sosyal değerlere vurgu yapılmış, 2006 programıyla bu değerler sistematik hâle getirilmiştir (Mutlu ve Dinç, 2019: 1051). 2019’da adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi ve sorumluluk gibi değerler

vurgulanırken; 2024 programında aile bütünlüğü, çalışkanlık, estetik duyarlılık ve merhamet gibi yeni değerler eklenmiş, “öz denetim” ise çıkarılmıştır (MEB, 2019: 4; Kaya ve Aydın, 2024: 114).

Türkçe dersi, sadece dil becerileri değil; aynı zamanda eleştirel düşünme, iletişim ve değer aktarımı açısından da merkezi bir konumdadır (Dikici, 2024: 47). Değer eğitimi bu süreçte hem açık hem örtük biçimlerde sunulmakta; eğitim kurumları değerleri bilinçli ve anlamlı şekilde kazandırmayı hedeflemektedir (Bayraktar, 2024: 35; Taracı ve Kalenderoğlu, 2022: 141). İletişim temelli ders yapısı bu süreci destekler (Kaygana, Yapıcı ve Aytan, 2013: 661). Sonuç olarak, eğitimin amacı; öğrencilerin hem kültürel kimliklerini koruyup geliştirmeleri hem de evrensel değerler doğrultusunda duyarlı ve sorumlu bireyler olmalarıdır (Aslan ve Gökçen, 2024: 1097). Bu değerler yalnızca müfredatla değil; öğretmen tutumları ve sınıf içi uygulamalarla da öğrencilerin yaşamına yansır (Albayrak, 2023: 56; Kaşkaya ve Duran, 2017: 421). Bu araştırmanın amacı edebî eserlerdeki kahramanları rol-model almayla ilgili Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerini belirlemektir. Bu çerçevede araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

- Türkçe öğretmen adaylarına göre rol-modelin taşınması gereken özellikler nelerdir?
- Türkçe öğretmen adaylarının rol-model seçimi için öğrencilere önerileri nelerdir?
- Türkçe öğretmen adayları edebî eserlerdeki kahramanların karakter ve değerler eğitiminde okuyucuya etkisi ile ilgili görüşleri nelerdir?
- Türkçe öğretmen adaylarına göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki karakterler öğrencilerin kimlik oluşumu ve hayata bakış açıları üzerinde nasıl bir rol oynamaktadır?
- Türkçe öğretmen adayları kahramanların olumlu/olumsuz özelliklerini nasıl değerlendirir ve öğrencilerin bu kahramanlardan ilham alırken sağlıklı bir eleştirel düşünce geliştirmelerini nasıl desteklemektedir?
- Türkçe öğretmen adaylarının hayatlarında rol model aldığı kişi/kişilerin özellikleri nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine göre görüşlerinde farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın desenine, çalışma grubunun özelliklerine, veri toplama aracının niteliklerine, veri toplama sürecinin nasıl yürütüldüğüne ve elde edilen verilerin analiz yöntemlerine ayrıntılı biçimde yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, edebî eserlerdeki kahramanların rol-model olarak benimsenmesine ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerini derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, araştırma nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim (fenomenoloji) deseni ile desenlenmiştir. Olgubilim, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını, deneyimlerini ve bu olguya yükledikleri anlamları ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yaklaşımdır (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada "edebî kahramanları rol-model alma" olgusu, bireylerin kişisel deneyimlerine, yorumlarına ve algılarına dayalı olarak incelenmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu belirlenirken basit seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vardır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s.88). Araştırmanın çalışma grubunu 40 kadın 16 erkek olmak üzere 56 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Türkçe öğretmen adaylarının edebî eserlerdeki kahramanları rol-model almaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Türkçe öğretmen adaylarına yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu form araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Araştırmacılar öncelikle çalışma grubuna sorulması gereken 10 soru belirlemiştir. Belirlenen sorular alan uzmanlarına gönderilmiştir. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda sorular 7'ye indirilmiştir. 7 soru pilot olarak iki öğretmen adayına uygulandıktan sonra forma son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

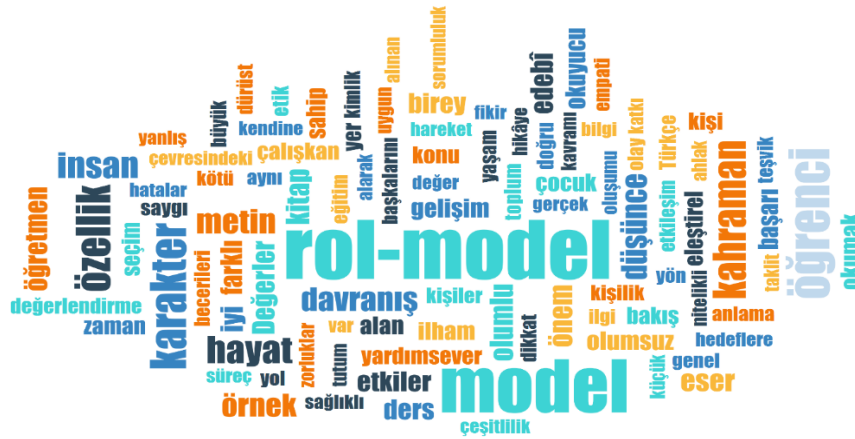
Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde veriler, önceden belirlenen temalar doğrultusunda yapılandırılarak sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır (Karataş, 2015: 73). Bu bağlamda araştırmacı, çalışmanın problem durumu ve alt problemlerini esas alarak analiz sürecine rehberlik edecek tematik çerçeveyi oluşturmuş ve nitel verileri bu temalara göre düzenleyerek çözümlemiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmadan elde edilen veriler, birden fazla araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiş ve yorumlar arasında çelişki oluşmaması sağlanmıştır. İç geçerliliği artırmak amacıyla, çalışma grubundan doğrudan alıntılara yer verilmiş ve elde edilen bulgular genel bir çerçevede sunulurken dış geçerlilik desteklenmiştir. Ayrıca, verilerin ve bulguların güvenilirliğini sağlamak için farklı araştırmacıların incelemeleri ve değerlendirmeleri doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır. (Creswell, 2013).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde Türkçe öğretmeni adaylarından elde edilen veriler, analiz edilip yorumlanmıştır.

Şekil 1. Türkçe öğretmen adaylarına göre rol-modelin taşınması gereken özellikler

Şekil 1'e göre "çalışkan," "yardımsever," "dikkat," "sorumluluk" gibi kelimeler kahramanların sergilediği kişisel özelliklerin öğrencilere nasıl örnek olabileceğini gösteriyor. Bu özellikler, öğretmen adaylarının kahramanları değerlendirirken karakterin topluma katkısı ve bireysel sorumluluk duygusu gibi olumlu değerleri öne çıkardığını ortaya koyuyor. Ayrıca "davranış" kelimesi oldukça büyük, bu da karakterlerin davranışlarının, öğrenciler için önemli bir model oluşturduğunu ifade ediyor. "Öğrenci," "ders," "eğitim," "değer" ve "konu" kelimeleri, edebî eserlerdeki kahramanların eğitim sürecinde nasıl kullanıldığını dair bir ipucu veriyor. Kahramanların, derslerde belirli değerlerin ve kavramların öğretilmesi için kullanıldığını anlaşıyor. Öğretmen adayları, edebî karakterlerin öğrenciler için soyut kavramları somutlaştıran örnekler sunduğunu düşünmektedir. "Değer," "etik," "saygı," "olumsuz," "olumlu" gibi kelimeler, kahramanların ahlaki değerleri ile ilgili bir tartışmanın olduğunu gösteriyor. Ahlaki boyutun ön plana çıkması, karakterlerin olumlu ve olumsuz yanlarının dikkatlice incelendiğini ve bu yanların model olarak alınmasında bir değerlendirme yapıldığını göstermektedir. "Olumsuz" ve "yanlış" gibi kelimeler ise kahramanların hatalarından ya da olumsuz yönlerinden de ders çıkarmanın vurgulandığını ifade ediyor. "Türkçe," "toplum," "çocuk" ve "insan" kelimeleri, kahramanların toplumsal ve kültürel bir bağlamda değerlendirildiğini düşündürmektedir. Özellikle Türkçe edebiyata referans yapılması, kahramanların yerel kültürle olan ilişkisine de dikkat çekildiğini gösteriyor. Bu, edebî kahramanların sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir rol-model olarak da değerlendirildiğini göstermektedir. "Farklı," "özellik," "zorluklar" ve "karakter" gibi kelimeler, öğretmen adaylarının farklı karakterleri karşılaştırarak onların hangi özelliklerinin model alınabileceğini düşündüğünü göstermektedir. Bu kelimeler, edebî eserlerdeki farklı kahramanların farklı özellikler sunduğunu ve bu özelliklerin hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle analiz edildiğini ortaya koyuyor. "Eleştirel," "düşünce," "bakış" ve "fikir" gibi kavramlar, öğretmen adaylarının kahramanları değerlendirirken eleştirel bir bakış açısı geliştirdiklerini gösteriyor. Bu, karakterlerin yüzeysel özelliklerinden ziyade, derinlemesine analiz edilerek öğrenciler üzerinde nasıl bir etki yaratabileceklerine dair daha dikkatli bir inceleme yapıldığını göstermektedir. Öğretmen", "model", "rol-model" gibi kelimelerin büyük olması, öğretmenliğin sadece bilgi aktarmaktan öte, öğrenciler için bir rol model olma ve

yönlendirme görevi taşıdığını gösteriyor. Adaylar, öğretmenlerin öğrencilerin hayatlarında önemli bir etkisi olduğunu ve onların gelişiminde belirleyici bir rol oynadıklarının farkındadır.

Tablo 1. *Türkçe öğretmen adaylarının rol-model seçimi için öğrencilere önerileri*

Kodlar	f
Olumlu davranış sergileyen bireyler	36
İyi bir modelin özelliklerini tanıtmaya veya araştırmasını sağlama	22
Kendini tanıması	18
Modele eleştirel yaklaşma	15
Öğretmenler örnek olmalı	12
Kendini geliştirmesine katkısı olmalı	8
Gerçek hayattan kişileri örnek alma	7
Kültürel ve tarihsel bir bağ taşıma	7
Aynı alandaki bireyler	5
Farklı alandaki bireyler	4
Hayali kahramanları örnek alma	4
Taklitten kaçınmalı	4
Hedefleri olması gerektiğinden bahsetme	3
Kişiden ziyade fikir ve tutumlar	2
Farklı kültürdeki bireyler	1
Medya okuryazarlığı hakkında bilgilendirme	1

Tablo 1 incelendiğinde Türkçe öğretmen adayları rol-model seçimi için öğrencilere olumlu davranış sergileyen bireyler (f=36), iyi bir modelin özellikleri tanıtmaya veya araştırmasını sağlama (f=22), kendini tanıması (f=18), modele eleştirel yaklaşma (f=15), öğretmenler örnek olmalı (f=12), kendini geliştirmesine katkısı olmalı (f=8), gerçek hayattan kişileri örnek alma (f=7), kültürel ve tarihsel bir bağ taşıma (f=7), aynı alandaki bireyler (f=5), farklı alandaki bireyler (f=4), hayali kahramanları örnek alma (f=4), taklitten kaçınmalı (f=4), hedefleri olması gerektiğinden bahsetme (f=3), kişiden ziyade fikir ve tutumlar (f=2), farklı kültürdeki bireyler (f=1), medya okuryazarlığı hakkında bilgilendirme (f=1) şeklinde önerilerde bulunmuştur.

Tablo 2. *Edebî eserlerdeki kahramanların karakter ve değerler eğitimi konusunda okuyucuya etkisi*

Kodlar	f
Etki değerlendirmesi	32
Karakterle özdeşleşme	32
Karakterlerin davranışlarından öğrenilen dersler	19
Farklı perspektifleri anlama ve empati geliştirme	13
Küçük yaş gruplarına etkisi	13
Kitaplar hayattan izler taşır	12
Sorgulama ve eleştirel düşünme	10
Doğru eser sunumu	7

Davranış kalıbı incelemesi	5
Hayal gücünü zenginleştirir	4
Ebeveynler dikkat etmeli	3
Kitap okumanın önemi	3
Öğrencilerin ilgi alanları	3
Rol-model arayışı	3
Okuryazarlık becerileri	1
Türkçe ders kitaplarının önemi	1

Tablo 2 incelendiğinde Türkçe öğretmen adayları, edebî eserlerdeki kahramanların karakter ve değerler eğitimi konusunda etki değerlendirmesi (f=32), karakterle özdeşleşme (f=32), karakterlerin davranışlarından öğrenilen dersler (f=19), farklı perspektifleri anlama ve empati geliştirme (f=13), küçük yaş gruplarına etkisi (f=13), kitaplar hayattan izler taşır (f=12), sorgulama ve eleştirel düşünme (f=10), doğru eser sunumu (f=7), davranış kalıbı incelemesi (f=5), hayal gücünü zenginleştirir (f=4), ebeveynler dikkat etmeli (f=3), kitap okumanın önemi (f=3), öğrencilerin ilgi alanları (f=3) rol-model arayışı (f=3), okuryazarlık becerileri (f=1), Türkçe ders kitaplarının önemi (f=2) okuyucuya etkisi olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 3. *Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kahramanların kimlik oluşumuna ve hayata bakış açısına katkısı*

Kodlar	f
Karakterlerin öğrenci gelişimine katkısı	24
Çok yönlü bakış açısı kazandırma	17
Ders kitaplarının içeriği ve kalitesi	16
Öğrencinin olayı doğru algılaması ve örnek alma	16
Edebî metinlerin seçimi	14
Kalıcı değerler eğitimi	12
Karakterlerin analizi	12
Materyallerin kullanım yeri ve amacı	12
Karakterlerin öğrencilere ilham vermesi	9
Eleştirel düşünme becerilerini kullanma	7
Rol model seçimlerinin etkilerinin incelenmesi	7
Toplumsal rol ve sorumluluklar	7
Yaş faktörü	7
Etki karşılaştırması	6
Öğretmenlerin rolü	5
Değerleri sorgulama	4
Keyif alma faktörü	3
Sezdirmeye yönteminin kullanılması	3
Okuma alışkanlığı eksikliği	2
Rol model eksikliği	2
Öğrencinin kitap seçimi	1

Tablo 3 incelendiğinde Türkçe öğretmen adayları, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kahramanların kimlik oluşumuna ve hayata bakış açısına etkisi hakkında karakterlerin öğrenci gelişimine katkısı (f=24), çok yönlü bakış açısı kazandırma (f=17), ders kitaplarının içeriği ve kalitesi (f=16), öğrencinin olayı doğru algılaması ve örnek alma (f=16), edebî metinlerin seçimi (f=14), kalıcı değerler eğitimi (f=12), karakterlerin analizi (f=12), materyallerin kullanım yeri ve amacı (f=12), karakterlerin öğrencilere ilham vermesi (f=9), eleştirel düşünme becerilerini kullanma (f=7), rol model seçimlerinin etkilerinin incelenmesi (f=7), toplumsal rol ve sorumluluklar (f=7), yaş faktörü (f=7), etki karşılaştırması (f=6), öğretmenlerin rolü (f=5), değerleri sorgulama (f=4), keyif alma faktörü (f=3), sezdirme yönteminin kullanılması (f=3), okuma alışkanlığı eksikliği (f=2), rol model eksikliği (f=2), öğrencinin kitap seçimi (f=1) yorumlarında bulunmuşlardır.

Tablo 4. *Kahramanların olumlu/olumsuz özelliklerinin fark edilmesi ve öğrencilerin bu kahramanlardan ilham alırken sağlıklı bir eleştirel düşünce geliştirmesinin desteklenmesi*

Kodlar	f
Eleştirel okumayı geliştirme	42
Öğrencilerin farkındalığını artırma	21
Motivasyon ve davranış sonuçları	17
Öğretmenlerin rolü ve sorumluluğu	17
Doğru bilgiye ulaşma	14
Değerler ve düşüncelerde filtreleme	13
Rol-model seçme kriterleri	13
Empati yapma ve etkileri	10
Kahramanların dünyasını anlama	10
İlham alma	9
Çocuk ve gençlerin daha çok etkilenmesi	8
Kahramanların aşırı tasvir edilmesi	8
Karşılaştırma yapma imkânı	7
Çevrenin etkisi	3
Bireysel farklılık	2
Dijital dünyada rol modellerinin etkisi	2

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe öğretmen adayları kahramanların olumlu/olumsuz özelliklerinin fark edilmesi ve öğrencilerin bu kahramanlardan ilham alırken sağlıklı bir eleştirel düşünce geliştirmesini desteklemek için eleştirel okumayı geliştirme (f=42), öğrencilerin farkındalığını artırma (f=21), motivasyon ve davranış sonuçları (f=17), öğretmenlerin rolü ve sorumluluğu (f=17), doğru bilgiye ulaşma (f=14), değerler ve düşüncelerde filtreleme (f=13), rol-model seçme kriterleri (f=13), empati yapma ve etkileri (f=10), kahramanların dünyasını anlama (f=10), ilham alma (f=9), çocuk ve gençlerin daha çok etkilenmesi (f=8), kahramanların aşırı tasvir edilmesi (f=8), karşılaştırma yapma imkânı (f=7), çevre etmenlerinin etkisi (f=3), bireysel farklılık (f=2), dijital dünyada rol modellerinin etkisi (f=2) yorumlarında bulunmuşlardır.

Tablo 5. Türkçe öğretmen adaylarının rol-model aldığı kişiler ve özellikleri

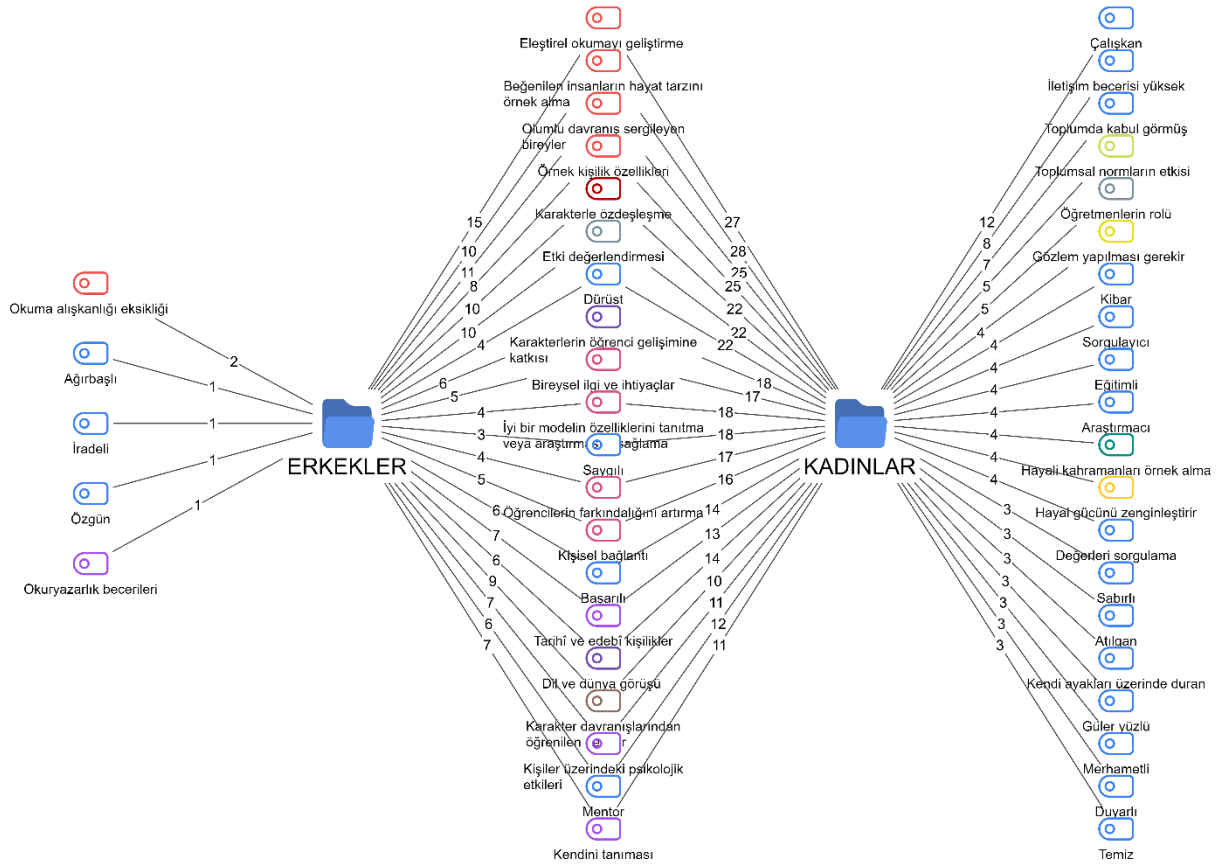
Kodlar	f
Örnek kişilik özellikleri	33
Kişisel bağlantı	21
Dil ve dünya görüşü	20
Tarihî ve edebî kişilikler	20
Başarılı kadınlar	15
Rol-modellerin değişkenliği	10
İdealist öğretmen modeli	9
İyi bir yazar ve öğretmen olma isteği	8
Milliyetçilik ve vatanseverlik	6
Kurgusal ve gerçek modeller	5
Rol-modelim yok	2

Tablo 5'e göre Türkçe öğretmen adayları rol-model aldığı kişiler ve özellikleri hakkında örnek kişilik özellikleri (f=33), kişisel bağlantı (f=21), dil ve dünya görüşü (f=20), tarihî ve edebî kişilikler (f=20), başarılı kadınlar (f=15), rol-modellerin değişkenliği (f=10), idealist öğretmen modeli (f=9), iyi bir yazar ve öğretmen olma isteği (f=8), milliyetçilik ve vatanseverlik (f=6), kurgusal ve gerçek modeller (f=5), rol-modelim yok (f=2) yorumlarında bulunmuştur.

Kod Sistemi	ERKEKLER	KADINLAR	TOPLAM
1.Sizce rol model alma kavramı nedir?	35	117	152
2.Size göre rol-modelin taşıması gereken özellikler nelerdir?	89	278	367
3.Nitelikli bir rol-model seçimi için öğrencilere önerileriniz nelerdir?	41	108	149
4.Edebî eserlerdeki kahramanların karakter ve değerler eğitiminde okuyucuya nasıl etkisi olabilir?	55	106	161
5.Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki karakterlerin öğrencilerin kimlik oluşumu ve hayata bakış açısına etkisi?	54	132	186
6.Öğrencilerin kahramanlardan ilham alırken sağlıklı bir eleştirel düşünce geliştirmelerini nasıl desteklersiniz?	57	139	196
7.Hayatınızdaki rol model aldığınız kişi/kişilerin özellikleri?	39	110	149
TOPLAM	370	990	1360

Şekil 2. Türkçe öğretmen adaylarıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin kod matris tarayıcısı

Araştırmaya 40 kadın 16 erkek Türkçe öğretmen adayı katılmıştır. Kadın başına ortalama kodlama sayısı 24.75, erkek başına ortalama kodlama sayısı 23.13'tür. Kadın ve erkek katılımcıların ortalama olarak katkı seviyeleri birbirine oldukça yakın olduğunu bu durumun cinsiyet farkından ziyade katılımcı sayısının kod farkına sebep olduğunu göstermektedir. Hem eğitimde hem de toplumda, bireylerin örnek alacakları kişileri seçerken hangi özelliklere dikkat ettikleri, rol-model olgusunun merkezindedir. Öğretmen adaylarının bu soruya yoğun ilgi göstermesi, öğretmenlik mesleğinin kendisinin de bir rol-model olma sorumluluğu taşımasından kaynaklanmaktadır. Eğitimci adayları olarak kendilerinin de bir gün öğrencileri için rol model olacaklarının farkında olduklarından, bir rol-modelin taşıması gereken özellikleri belirlerken daha fazla düşünme ve değerlendirme yapmışlardır. Rol-modelin hangi özelliklere sahip olması gerektiği sorusu, farklı açılardan ele alınabilecek bir konudur. Ahlaki özellikler, kişilik özellikleri, sosyal beceriler, mesleki başarılar ve topluma katkılar gibi çok sayıda boyut,

Şekil 4. Kadın ve erkek Türkçe Öğretmen adaylarıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmenin iki vaka modeli

Dürüstlük ve saygı gibi evrensel değerlerin hem kadın hem de erkek adaylar tarafından öne çıkarılması, öğretmen adaylarının rol-model olarak kabul ettikleri kahramanların ahlaki değerlere verdiği önemi yansıtmaktadır. Kadın ve erkek öğretmen adayları, rol model kavramını beğenilen kişilerin hayat tarzını örnek almak olarak görürken öte yandan kitap okuma esnasında eleştirel okumadan faydalanılması gerektiğini, kitaptaki karakterlerin süzgeçten geçirildikten sonra örnek alınılmasının daha doğru olduğunu vurgulamıştır.

Erkek katılımcılar özellikle vurguladığı kavramlar, bireysel gelişim ve kişisel özelliklerle ilgili olup daha çok içsel motivasyon, güç ve dayanıklılığa odaklanmıştır. Erkek katılımcılar, iradeli, ağırbaşlı ve özgün olmayı önemli bulmaktadır. Bu, edebî kahramanların bireysel güç ve karakter geliştirme açısından önemli bir rol-model teşkil ettiğini düşündüklerini göstermektedir. Türkçe öğretmeni olarak kahramanların örnek alınabilmesi için okuma kültürünün güçlü olması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak bu alışkanlık eksikliği hem kendi yaşamlarında hem de eğitim sürecinde karşılaştıkları bir sorun olarak görülmüş olabilir. Erkek öğretmen adayları, öğrencilerine kazandıracakları beceriler arasında okuryazarlığın kritik bir yer tuttuğunu vurgulamaktadır. Bu, özellikle Türkçe öğretmenlerinin sadece kitap okumayı değil, aynı zamanda yazılı ve sözlü anlatım becerilerini geliştirmeyi de hedeflediğini göstermektedir.

Kadın katılımcılar ise daha çok sosyal ve duygusal özelliklere vurgu yapmışlardır. Bu, kadın öğretmen adaylarının toplumsal normlar, duygusal zenginlik ve iletişim becerileri üzerinde daha fazla durduğunu göstermektedir. Kadın adaylar, çalışkanlık ve iletişim becerilerini kahramanların önemli özellikleri olarak görmektedir. Bu, öğretmenlik mesleğinde sosyal etkileşim ve öğrencilerle güçlü bir iletişim kurmanın önemini vurgulayan bir bakış açısıdır. Kahramanların sosyal etkileşimde kibar, sabırlı ve sorgulayıcı olma özelliklerine değer vermektedir bu da öğretmen adaylarının daha insani ve duygusal özelliklere önem verdiklerini ve öğrencileriyle bu şekilde bağ kurmayı hedeflediklerini göstermektedir. Kahramanların hayal gücünü zenginleştirici etkisini ve değerleri sorgulama yeteneğini önemli bulmaktadır bu yüzden kahramanların sadece öğretici değil, aynı zamanda yaratıcı düşüncüyü teşvik eden figürler olarak algılandığını ifade etmişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışmada rol-model alma davranışının bireysel ilgi ve ihtiyaçlara göre şekillendiği, kişiler üzerinde psikolojik etkileri olduğu ve insanların gelişimine katkı sağladığı yönünde görüşler öne çıkmaktadır. Bu, rol-model almanın sadece taklit etmekten öte, bireylerin kendi kimliklerini oluşturmalarında ve gelişmelerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Oruç, Tecim ve Özyürek (2011: 294) okul öncesi dönemde çocuklar rol model belirlerken modelde kendi özelliklerini aradığını ifade etmiştir. Etkileşimde olunan kişileri rol-model alma, toplumsal normların etkisi ve gözlem yapılması gerektiği gibi kodlar, rol-model almanın sosyal bir süreç olduğunu ve çevrenin bu süreçte önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Birey, kişinin davranışını örnek alırken modelin yaşına, cinsiyetine ve statüsüne dikkat eder. Kendinden düşük statüde olan kişiler rol model alınmazken yaşlıları olan kişileri örnek alma davranışı sergilenir (Ceyhan, 2019: 13-16). Rol-model almanın istemli veya istemsiz olma durumu, bireylerin rol-modellerini aktif olarak seçebilecekleri gibi, çevresel faktörler tarafından da şekillendirilebileceğini göstermektedir. Hedeflere ulaşmak için yardımcı olur kodu, rol-model almanın bireylerin hedeflerine ulaşmalarında bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının rol-model almayı karmaşık ve çok yönlü bir süreç olarak görmektedirler. Model alma gözlemden hemen sonra gerçekleşmez. Gerçekleşmesi için model alınan eylemin çevre tarafından olumlu karşılanması ve o eylemi yapmaya ihtiyaç duyulması gerekmektedir (Aslan ve Harput, 2017: 19). Rol-model alma, sadece taklit etmek değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerini oluşturmalarında, sosyalleşmelerinde ve hedeflerine ulaşmalarında önemli bir rol oynamaktadır.

Dürüstlük, saygı, ahlaklı gibi temel ahlaki değerler, öğretmen adaylarının rol modellerinde en sık aranan özellikler arasında yer almaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının dürüst, saygılı ve ahlaki değerlere sahip kişileri örnek aldığını göstermektedir. Başarılı, çalışkan, sorumluluk sahibi gibi pozitif kişisel özellikler öğretmen adaylarının rol modellerinde sıkça aradığı özellikler arasındadır. Empati yapabilen, iletişim becerisi yüksek, yardımsever gibi sosyal beceriler de öğretmen adaylarının rol modellerinde aradığı özelliklerdir. Kabaklı Çimen (2019: 105) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının işinde başarılı, olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyleri örnek aldığı sonucuna ulaşmıştır. Mentor, lider, örnek gibi özellikler öğretmen adaylarının rol modellerinde liderlik özelliklerine ve başkalarına yol

gösterme yeteneğine önem verdiğini gösterirken problem çözme becerisine sahip, araştırmacı gibi özellikler, öğretmen adaylarının rol modellerinde bilgi ve becerilere değer verdiğini göstermektedir. Tonga (2014: 100) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmada adayların zeki, başarılı, empati yapabilen, iyi bir dinleyici, lider, yardımsever gibi özelliklere sahip kişileri rol model aldığını tespit etmiştir. Terzi (2017: 85-86), Türkçe ders kitabında yer alan hikâyeye kahramanlarını incelediği çalışmasında, ders kitaplarındaki kahramanların sahip olduğu özelliklerle öğretmen adaylarının rol modelde olmasını istediği özellikler arasında benzerlik tespit edilmiştir. Rol modellerin sorumluluk sahibi, kararlı, mütevazı, merhametli ve hayvansever olması benzer özellikken bu çalışmadan farklı olarak Terzi'nin araştırmasında ana dilini seven, sert mizaçlı, ketum ve ailesine destek olan kahraman özellikleri de belirlenmiştir. Yakışıklı/güzel gibi fiziksel özellikler öğretmen adaylarının rol modellerinde yer almış olsa da ahlaki değerler ve pozitif kişisel özelliklerin sıklığına göre daha düşüktür. Güler yüzlü, merhametli, sabırlı gibi özellikler, öğretmen adaylarının rol modellerinde insan ilişkilerinde önemli olan duygusal zekâ özelliklerine değer verdiğini göstermektedir. Haklarını bilen ve nerede ne yapacağını bilen özellikleri öğretmen adaylarının rol modellerinde bireysel farkındalık ve sosyal sorumluluk özelliklerine değer verdiğini ifade etmektedir. Anthony ve Baneck (2020: 9) yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının kahramanları rol model olarak gördüğünü ve onların cesaret, zorlukların üstesinden gelme, topluma katkıda bulunma, adalet ve eşitlik için mücadele etme, büyük başarılar elde etme gibi özelliklerini örnek aldığını tespit etmiştir. Ortaokul ve üniversite öğrencilerine bir rol modelde aradığı özelliklerin ne olduğu sorulduğunda verilen cevaplar özelliklerin yaş ve eğitim düzeyine göre nasıl değiştiğini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı, öğrencilerin olumlu davranış sergileyen bireyleri rol model olarak seçmelerini önermektedir. Bu durum, öğrencilerin ahlaki değerler kazanmaları ve sosyal becerilerini geliştirmeleri açısından önemlidir. Öğretmen adayları, öğrencilerin kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini ve değerlerini keşfetmelerinin önemini vurgulamaktadırlar. Bu sayede öğrenciler, kendilerine uygun rol modelleri seçebilirler. Öğrencilerin rol modellerini körü körüne taklit etmemesi gerektiğini, onların davranışlarını eleştirel bir şekilde değerlendirmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Bu durum, öğrencilerin bağımsız düşünme becerilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Katılımcılar, öğretmenlerin öğrenciler için önemli bir rol model olduğunu ve öğretmenlerin kendi davranışlarına dikkat etmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Köse ve Demir (2014: 17) öğretmenlerin rol modelliği hakkında öğrenci görüşlerini aldığı çalışmasında öğrenciler öğretmenlerinin mesleki yeterlilikten çok kişilik özelliklerini dikkate aldığını, öğretmenlerin sergilediği davranışların ve tutumların öğrencilerin davranışlarını ve görüşlerini şekillendirmede çok fazla etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Emirhan (2019: 7) öğretmenlerin yaşam tarzı, konuşması, düşünceleri ve tavırlarıyla öğrencilere örnek olduğunu, bunu göz önünde bulundurarak davranışlarına dikkat etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen adayları, öğrencilerin hem gerçek hayattaki kişileri hem de hayali kahramanları rol model olarak seçebileceğini belirtmektedirler. Ancak hayali kahramanları seçerken, gerçekçi olmayan beklentilerin oluşmamasına dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Türk ve Atli (2022: 1651-1654) popüler dizi-film karakterlerinin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkisini

incelediği çalışmasında öğrenciler, dizi ve film karakterlerinin konuşma tarzı ve giyimi gibi özelliklerin cezbedici olduğunu söylemiş, öğrencilere göre bu tarz içeriklerin kendilerini ve çevrelerindeki kişileri etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, öğrencilerin kendi kültürleri ve tarihleriyle bağ kurabilecekleri rol modelleri seçmelerinin önemini belirtmişlerdir. Bu sayede öğrencilerin milli bilinçlerinin gelişebileceğini ifade etmişlerdir. Faiz ve Karasu Avcı (2019: 715-717) tarihî kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada bu çalışmaya benzer şekilde öğrenciler tarihsel ve kültürel bağ taşıyan kişileri rol model olarak almaktadır. Öğretmen adayları, farklı alanlardan ve farklı mesleklerden kişilerin rol model olarak seçilebileceğini, bunun birbirinden farklı rol modelleri keşfetme ve karşılaştırma imkanını sağlayacağını söylemiştir. Katılımcılar, öğrencilerin sadece olumlu örnekleri taklit etmekle kalmayıp aynı zamanda kendi değerlerini ve hedeflerini belirlemelerine yardımcı olacak rol modelleri seçmelerinin önemini vurgulamaktadırlar.

Okuyucular, edebî eserlerdeki karakterlerle kendilerini özdeşleştirerek onların yaşadığı deneyimlerden ders çıkarır. Bu sayede, doğru ve yanlış davranışları ayırt etme, empati kurma ve sosyal becerilerini geliştirme gibi önemli kazanımlar elde ederler. Edebî eserler, okuyuculara farklı kültürlerden ve sosyal çevrelerden insanların hayatlarına dair bilgiler sunarak onların farklı perspektifleri anlamalarını ve empati kurmalarını sağlar, aynı zamanda hayattan kesitler sunarak okuyuculara hayatın gerçeklerini ve değerleri öğretir (Alan, 2020: 144). Bu sayede okuyucular, kendi hayatlarına dair daha bilinçli kararlar verebilirler. Edebî eserler, okuyucuları düşünmeye ve sorgulamaya teşvik eder. Okuyucular; okudukları eserleri analiz ederek kendi düşüncelerini oluşturur ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirir, okuyucuların hayal güçlerini zenginleştirir ve dil becerilerini geliştirir, yeni kelimeler öğrenerek sözcük dağarcıklarını genişletirler. Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş (2011: 262) ilkökul öğrencilerine yönelik olan çocuk kitaplarını inceledikleri çalışmada ana ve yan karakterlerde en fazla meraklı, iyi yürekli, yardımsever, kötü yürekli, akıllı gibi özelliklerin olduğunu tespit ederken ana ve yan karakterlerde en az işlenen özelliklerin kötü yürekli, hoşgörülü, gururlu, fedakâr ve düşünceli olduğunu tespit etmiştir. Öğretmen adayları, incelenen kitaplarda sürekli aynı karakter özelliklerinin verilmesi çocukların farklı kişilik özelliklerini benimsemede zorlanmasına neden olacağını, bu kitapların çeşitlilik açısından yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuklara doğru eserler sunmaları, çocukların edebiyat dünyasıyla tanışmaları ve gelişmeleri için önemlidir çünkü edebî eserler, çocukların ve gençlerin karakter ve değerler eğitiminde önemli bir role sahiptir. Kumbasar (2011: 188-197)'ın Muzaffer İzgü'nün romanlarını değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında belirlediği 25 değerden 24'ünün kitaplarda geçtiği; adil olma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, dayanışma, özgürlük gibi değerlerin metinlerde geçme sayısı yeterli bulunurken hoşgörü, sabırlı olma, fedakârlık, bilimsellik, kanaatkârlık değerlerine yeterince yer verilmediğini tespit etmiştir. Ertürk (2023: 127-132) Ziya Gökalp'in masallarını 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda geçen on kök değer açısından incelediği çalışmasında masalların birçok kök değeri barındırdığını, değer kazandırmada bu masallardan yararlanılacaksa masalların kademelere göre sınıflandırılması gerektiğini ama 'Keloğlan, Yılan Beyle Piltan Bey ve Keşiş Ne Gördün?' masalların değer eğitimine uygun olmadığını tespit etmiştir. Edebiyat, sadece bilgi vermekle kalmaz, aynı

zamanda duygusal ve sosyal gelişimlerine de katkı sağlar. Okuyucular, edebî eserler sayesinde dünyayı daha iyi anlar, kendilerini keşfeder ve daha iyi bir insan olmaya çalışır.

Katılımcıların büyük bir kısmı, ders kitaplarındaki kahramanların öğrencilerin gelişimine önemli katkılar sağladığını düşünmektedir. Özellikle, kahramanların öğrencilere çok yönlü bakış açısı kazandırması, ders kitaplarının içeriği ve kalitesi, öğrencilerin olayları doğru algılaması ve örnek alması gibi noktalar öne çıkmaktadır. Kavan ve Akın (2018) 6.sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitabını değerler eğitimi yönünden incelediği çalışmada, bu çalışmaya benzer olarak kitapta kullanılan sevgi, vatanseverlik, dürüstlük, saygı gibi değerleri başarılı bir şekilde aktarıldığı ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan on kök değere yeterince yer verildiğini ifade etmiştir. Aytan, Çalıcı ve Erdem (2018) 7.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 14 metni inceledikleri çalışmada “Kahraman Değerlendirme Ölçeği” kullanılmış, çalışmanın sonucunda inceledikleri metinlerin yarısında kahramanların rol model olabilecek özellikleri gösterdikleri diğer yarısında bu özellikleri göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Kahramanların öğrencilere kalıcı değerler kazandırması ve karakterlerinin analiz edilmesinin önemi de vurgulanmaktadır. Yılmaz ve Yakar (2018: 55-58) ders kitaplarındaki çocuk karakterleri incelediği çalışmada karakterlerin özelliklerini belirlemiş ve bu çalışmaya benzer olarak olumlu karakter özellikleri arasında sevgi, sanata ilgi, soru sorma alışkanlığı, sözünde durma, yardımseverlik, arkadaş canlısı olma, dürüstlük ve liderlik gibi özellikler tespit edilmiştir. Bu durum, edebiyatın sadece bilgi vermekle kalmayıp, aynı zamanda ahlaki değerlerin öğretilmesinde de önemli bir araç olduğunu göstermektedir. Kahramanların öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırması ve toplumsal sorumluluk bilinci aşılması da tabloda yer alan önemli bulgulardandır. Tabloda, materyallerin kullanım yeri ve amacı, öğretmenlerin rolü, öğrencilerin kitap seçimi gibi diğer faktörlerin de öğrenci gelişimine etkisi olduğu belirtilmektedir. Ancak bu faktörlerin etkisi, kahramanların öğrenci gelişimine katkısı kadar belirgin değildir. Tabloda, okuma alışkanlığı eksikliği ve rol model eksikliği gibi olumsuz durumlar da yer almaktadır. Bu durum, edebî eserlerin daha etkili hale getirilmesi için bazı eksikliklerin giderilmesi gerektiğini göstermektedir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelendiği çalışmalarda bu kitapların değer aktarmada yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Baki, 2019: 134; Pilav, Demir ve Demir, 2015: 24). Tarakcı ve Kalenderoğlu (2022: 153) kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinleri incelediği çalışmada ders kitaplarında kök değerlerin dengeli ve yeterli bir şekilde işlenmediği sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcılar, edebî eserlerdeki kahramanların öğrencilerde eleştirel okuma becerilerini geliştirdiğini vurgulamaktadır. Bu durum, öğrencilerin metinleri sadece yüzeysel olarak değil, derinlemesine analiz etmelerine ve farklı bakış açılarını değerlendirmelerine olanak tanımaktadır. Yıldırım Döner ve Demir (2024: 139-141) ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile okuma becerileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünmeyi kullandıklarında okuduklarını daha iyi anladıkları sonucuna ulaşmıştır. Kahramanlar, öğrencilerin kendi davranışları ve çevrelerindeki olaylar hakkında farkındalıklarını artırmakta ve onları motive etmektedir. Bu sayede öğrenciler, kendi hayatlarına dair daha bilinçli kararlar alabilmektedir. Katılımcılar, öğretmenlerin bu süreçte önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Akyüz (2017: 475) yaptığı çalışmada altı şapkalı

düşünme tekniğinin eleştirel düşünmeyi geliştirdiğini, Kan (2023: 84-85) öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik sınıf içi uygulamaların 21. yüzyıl öğretmen becerileri bağlamında incelediği çalışmasında 21. yüzyıl öğretmen becerileri yüksek sınıf öğretmenleri eleştirel düşünme becerisini geliştirmek için derslerinde anlatım, tartışma, problem çözme, deney ve çelişkili durum yaratma gibi etkinlikleri kullandıklarını belirtmiştir. Arık (2024: 96-98) farklı branştaki öğretmenlerle yaptığı görüşmeler sonucunda eleştirel düşünmeyi alt boyutlara ayırmış ve bunları geliştirmek için öğretmenlerin derslerinde kullandığı etkinliklerden bahsetmiştir. Bunlar görüş geliştirme, proje ödevi verme, kitap tahlili yaptırma, münazara, köşeleme ve drama gibi etkinliklerdir. Kahramanlar, öğrencilerin değerlerini ve düşüncelerini şekillendirmede önemli bir etkiye sahiptir. Ancak öğrencilerin, kahramanların tüm özelliklerini sorgusuz sualsiz benimsememesi gerektiği, yani eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşımları gerektiği vurgulanmaktadır. Kahramanların etkisi, öğrencinin bulunduğu çevre ve bireysel farklılıklarına göre değişebileceği belirtilmiştir. Örneğin, dijital dünyadaki rol modellerin etkisi gibi faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Kahramanlar hem olumlu hem de olumsuz örnekler sunabilir. Öğrencilerin bu durumu fark etmeleri ve kahramanların sadece olumlu yönlerini değil, aynı zamanda eksikliklerini de görmeleri önemlidir. Tekşan, Set ve Çinpölat (2019: 256-257) çalışmasında kitap kahramanlarının tek yönlü, değişmeyen karakterler olup kahramanların aşırı idealize edilmesi çocukların kendini yetersiz hissetmesine neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Değişen, inandırıcı karakterler çocukların iletilmek istenen mesajı daha iyi alımlamasında etkin rol oynayabilir.

Öğretmen adaylarının çoğunluğu, olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyleri rol model olarak seçmektedir. Bu durum, öğretmenlik mesleğinin etik değerlere ve olumlu örneklere dayalı bir meslek olduğu bilincini yansıtmaktadır. Adaylar, rol modelleriyle kişisel bir bağ kurma eğilimindedirler. Bu bağ, ortak değerler, benzer yaşam deneyimleri veya hayranlık gibi farklı nedenlerle oluşabilir. Tarihî ve edebî kişilikler, öğretmen adayları için önemli bir ilham kaynağıdır. Avcu ve Çelik (2022) sosyal bilgiler dersinde tarihî şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşlerini aldığı çalışmada önemli şahsiyetlerin değerler eğitiminde kullanılmasının öneminden bahsetmiştir. Elban (2018: 112) yaptığı çalışmada kahramanlardan ve önemli şahsiyetlerden değer aktarımında yararlanılması gerektiğini ifade etmiştir. Kadın öğretmen adaylarının, diğer kadınlara rol model olarak bakması dikkat çekicidir. Bu durum, kadınların toplumsal hayattaki rolünün ve öneminin giderek arttığının bir göstergesidir. Türkçe öğretmen adayları hayatlarında zorlukların üstesinden gelen, kendi ayaklarının üzerinde duran, donanımlı, başarılı, fedakâr kadınları örnek almaktadır. Karakuş ve Çoksever (2019: 56) yaptığı çalışmada kadın kahramanlara ders kitaplarında az yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Ders kitaplarında yer alan metinlerde Türk tarihindeki önemli kadın kahramanlardan daha fazla bahsedilmesi gerektiğini, öğrencilerin onları tanıması ve örnek alması açısından önemli olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar, milliyetçilik ve vatanseverlik önemli bir değer olduğundan, bu özelliklere sahip kişileri rol model olarak seçmektedir. Türk (2020: 77) çalışmasında öğrencilerin izlediği dizi ve film karakterlerinden vatan sevgisi konusunda etkilendiğini ve bu tür dizilerin millî şuuru uyandırdığını tespit etmiştir. Türkçe öğretmen adaylarının rol model seçimlerinde çeşitlilik olduğu görülmektedir. Adaylar hem kişisel

özelliklere hem de toplumsal değerlere önem vermektedirler. Bu durum, öğretmenlik mesleğinin hem bireysel hem de toplumsal bir sorumluluk gerektirdiğini göstermektedir.

Öneriler

- Değerler eğitimi ve karakter eğitimi süreçlerinde öğrencilerin rol model ihtiyacını karşılamak için edebî eserlerdeki olumlu kahramanlardan daha fazla yararlanılabilir.
- Öğrencilerin, kahramanların sadece olumlu yönlerini değil, insanî zaaflarını da görerek daha gerçekçi ve bilinçli bir şekilde rol model seçmeleri teşvik edilmelidir.
- Türkçe öğretmenliği programlarında, edebî eser analizi derslerine öğrencilerin karakter gelişimi üzerindeki etkilerini irdeleyen uygulamalı çalışmalar eklenmelidir.
- Okul kütüphaneleri, öğrencilerin olumlu rol model olabilecek kahramanları içeren eserlerle zenginleştirilmelidir.
- Farklı yaş gruplarında, farklı bölge ve kültürlerde öğrencilerin ve öğretmen adaylarının rol model alma eğilimleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, M. (2017). Altı şapkalı düşünme tekniğinin 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi. *The Journal of Academic Social Science*, 60(60), 466–487.
- Alan, Y. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk edebiyatına yönelik görüşleri. *International Journal of Scholars in Education*, 3(2), 135–147.
- Albayrak, B. (2023). *2019 Türkçe Dersi Öğretim Programının değerler eğitimi açısından incelenmesi ve Türkçe öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri (Muğla ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Anthony, K. V., & Baneck, M. (2020). Preservice teachers' perceptions of the pedagogical function of heroes and hero stories. *International Education Studies*, 13(12), 1–10. <https://doi.org/10.5539/ies.v13n12p1>
- Aristoteles. (1997). *Poetika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aslan, M., & Gökçen, E. (2024). İlkokul Türkçe dersi öğretim programlarında değerler eğitiminin yeri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 1094–1114. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1417766>
- Aslan, Y., & Harput, M. B. (2017). Çocuk eğitimi ve kitap okuma alışkanlığı üzerindeki aile etkisi: Susanna Tamaro “Kitaplardan Korkan Çocuk” örneği. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17–30.
- Avcu, K. M., & Çelik, Ö. Ç. (2022). Sosyal bilgiler dersinde tarihî şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 97–110. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.960843>
- Aydın, İ., & Öksüz, A. (2021). Çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 25, 579–619. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1036589>

- Aytan, T., Çalıcı, M. A., & Erdem, A. (2018). Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metin kahramanlarının rol model olma durumları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 634–652. <https://doi.org/10.21733/ibad.435151>
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 109–146. <https://doi.org/10.34234/ded.460042>
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2(1), 21–41. <https://doi.org/10.1111/1467-839X.00024>
- Bandura, A. (2008). Observational learning. *The International Encyclopedia of Communication*. <https://doi.org/10.1002/9781405186407.wbieco004>
- Bayraktar, Y. (2024). *Türkçe derslerinde öyküleyici metinler üzerinden değerler eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bennett, W. J. (1995). *The children's book of virtues*. New York: Simon & Schuster.
- Bıyık, M., & Erdoğan, T. (2019). Okumayı etkileyen etmenler ve hazırlık çalışmaları. In F. Susar Kırmızı & E. Ünal (Eds.), *İlk okuma yazma öğretimi* (Gözden geçirilmiş 3. baskı, s. 109–146). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (27. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceyhan, Ş. (2019). *Konservatuvar ortaokul devresi flüt öğrencilerinin çalgı öğrenme sürecine Albert Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı açısından yaklaşımlar* (Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi). Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Çalık, F. (2021). *Rıfat Ilgaz'ın çocuk edebiyatı eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Çelebi, V. (2018). *Aytül Akal'ın çocuk romanlarının değerler aktarımı açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Demirtaş, T., & Sügümlü, Ü. (2013). Çocukluk döneminde okuma (8–14 yaş). In A. Okur (Ed.), *Yaşam boyu okuma eğitimi* (s. 135–184). Ankara: Pegem Akademi.
- Dikici, Ç. (2024). *Mitolojik öykülerin kök değer eğitiminde kullanımı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elban, M. (2018). Tarih düşüncesinde ve eğitiminde kahramanların/büyük adamların rolü. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(22), 98–116. <https://doi.org/10.12981/motif.459>

- Emirhan, T. (2019). Millî değerlerin öğretiminde rol model olarak öğretmen. In A. F. Arıcı & M. Başaran (Eds.), *"Millî" eğitim üzerine yazılar* (s. 1–8). Ankara: Efe Akademi Yayınları.
- Ertürk, P. (2023). *Ziya Gökalp masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Faiz, M., & Karasu Avcı, E. (2019). Tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algıları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 694–724.
- Fırat, H., & Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 25–49.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160).
- Gültekin, M., & Burak, D. (2022). Davranışçılıktan bağlantıcılığa öğrenmenin geleceği. In M. Gültekin, T. Yazar & B. Oral (Eds.), *Eğitim ve öğretimde farklı yaklaşımlar* (s. 265–288). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kabaklı Çimen, L. (2019). Eğitim fakültesi öğrencilerinin rol model tercihleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 88–110. <https://doi.org/10.33206/mjss.458872>
- Kan, H. (2023). *Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik sınıf içi uygulamaların 21. yüzyıl öğreten becerileri bağlamında incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kana, F. (2015). Ortaokul öğrencilerinin okuma stillerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(40). <https://doi.org/10.17719/jisr.20154013928>
- Karakuş, N., & Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol modeli olarak kadın kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(20), 46–61.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62–80.
- Karatay, H. (2007). Değer aktarımı açısından yerli ve yabancı çocuk edebiyatı ürünleri. 38. ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi (10–15 Eylül 2007), Ankara.
- Kardaş, M. N., & Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 383–412.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(198), 97–109.

- Kaşkaya, A., & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417–441. <https://doi.org/10.24315/trkefd.303978>
- Kavan, N., & Erhan, A. (2018). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi (Eksen Yayıncılık). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 11(73), 105–122.
- Kaya, M., & Aydın, E. (2024). 2019 Türkçe dersi öğretim programı ile 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın karşılaştırılması. *Harran Maarif Dergisi*, 9(1), 108–146. <https://doi.org/10.22596/hej.1482003>
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş., & Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, 657–669.
- Köse, M., & Demir, E. (2014). Öğretmenlerin rol modeli hakkında öğrenci görüşleri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(1), 08–18.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>
- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programtur5678Onayli.pdf>
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 24 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 14574). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>
- Oruç, C., Tecim, E., & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281–297.
- Özdemir, S., & Şerbetçi, H. N. (2018). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları (Bartın Örnekleme). *İlköğretim Online*, 17(4), 2110–2123. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.506973>
- Pilav, S., Demir, H. A., & Demir, H. (2015). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(206), 16–29.
- Şafak, P. (2014). Davranışçı öğrenme kuramı. In S. Büyükalan Filiz (Ed.), *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları* (s. 27–44). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şimşek, Ş. (2020). Çocuk edebiyatında değerler eğitimi. In Ş. Şimşek & F. Bulut (Eds.), *Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi* (s. 9–19). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Tarakcı, R., & Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *Journal of Education and New Approaches*, 5(1), 139–157. <https://doi.org/10.52974/jena.1133254>

- Terzi, İ. (2017). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye kahramanlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tekşan, K., Set, G., & Çinpolat, E. (2019). Çocuk kitapları ve idealist kahramanlar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 241–261. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.535773>
- Tonga, D. (2014). A qualitative study on the prospective social studies teachers' role-model preferences. *Online Submission*, 6(1), 94–101. <https://doi.org/10.7813/2075-4124.2014/6-1/B.14>
- Türk Dil Kurumu. (2025). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk, N. (2020). *Popüler dizi-filmlerin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkisi: Onun gibi olsam* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türk, N., & Atlı, A. (2022). Popüler dizi-film karakterlerinin lise öğrencilerinin rol model alma davranışı üzerindeki etkisi: ‘Onun gibi olsam’. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(234), 1639–1660. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.802862>
- Ürün Karahan, B. (2018). Okuma eğitiminde tutum ve motivasyon. In S. Alyılmaz & B. Ürün Karahan (Eds.), *Okuma eğitimi* (s. 119–137). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wynne, E. A., & Ryan, K. (1997). *Reclaiming our schools: Teaching character, academics, and discipline*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım Döner, S., & Demir, S. (2024). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile okuma becerileri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 53(242), 1023-1058. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1218134>
- Yılmaz, O., & Yakar, Y. M. (2018). Türkçe ders kitapları ve çocuk karakterler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(69), 49–64.

AN EXAMINATION OF THE VIEWS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES ON THE USE OF CHARACTERS IN LITERARY WORKS AS ROLE MODELS

EXTENDED ABSTRACT

Reading skills are a multifaceted process with physiological, psychological and sociological dimensions in the development of an individual (Demirel, 1999). While the physiological dimension includes eye movements and visual perception; the psychological dimension is related to the individual's reading motivation and attitudes (Ürün Karahan, 2018). The child's access to books and the reading environment at home are among the factors that affect this motivation (Bıyık & Erdoğan, 2019). In the sociological dimension, factors such as family, teacher, environment, media and library come to the fore (Demirtaş & Süğümlü, 2013). Instilling the reading habit at an early age supports the individual's lifelong reading tendency (Özdemir & Şerbetçi, 2018). While behaviorist theory explains learning through reinforcement and punishment, Bandura's Social Learning Theory explains learning through observation in four stages: attention, recall, reproduction, and motivation (Bandura, 2008). In this context, the individual tends to imitate behaviors that are especially rewarded. Values education supports the individual's personal development and social adaptation. Children's literature is an important tool that supports this process (Aydın & Öksüz, 2021). Heroes in texts convey values to children by embodying them (Fırat & Mocan, 2014). In this context, characters in Turkish textbooks are important for students' identity development (Kaşkaya & Duran, 2017). The purpose of this research is to determine the views of Turkish teacher candidates regarding the role model status of heroes in literary works. The participants' definition of role models, their perspectives on character traits, their suggestions to students and differences according to gender are among the sub-problems of the research.

METHOD

This research was conducted to reveal the opinions of Turkish language teacher candidates regarding the adoption of heroes in literary works as role models, and it was designed with the phenomenological design, one of the qualitative research approaches. In this design, individuals' experiences and perceptions of a phenomenon are examined in depth (Creswell, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2016). The study group consists of 56 Turkish language teacher candidates (40 female, 16 male) determined through simple random sampling. A semi-structured interview form developed by the researchers was used as the data collection tool. The 10 questions prepared at the beginning were reduced to 7 questions in line with expert

opinions and finalized after the pilot application. Descriptive analysis method was preferred in the analysis of the data. The researcher classified the data in line with the previously determined themes and interpreted them meaningfully (Karataş, 2015). Multiple researcher opinions were received for validity and reliability, direct quotations were included and the findings were presented in a general framework (Creswell, 2013).

FINDINGS

In this study, data regarding the evaluation of heroes in literary works as role models by Turkish teacher candidates were analyzed. According to Figure 1, candidates highlighted the personality traits of heroes, especially “behavior”, “diligence”, “helpfulness”, and “responsibility”; they emphasized that these traits could be examples for students. It was also stated that the positive and negative aspects of heroes regarding their moral values should be evaluated and that they developed critical thinking in students. The prominence of concepts such as “value”, “ethics”, and “respect” shows that literature plays a functional role in the process of transferring values.ü

When the tables are examined, candidates emphasized the importance of taking individuals with positive behaviors as examples, approaching the model critically, getting inspiration from real people, and characters with historical and cultural ties in selecting role models for students. It was stated that literary heroes contribute to students’ identity development, gaining a multi-faceted perspective, and getting to know values. It was also emphasized that students’ awareness increases with character analyses, books bearing traces from life, and critical reading processes. In Figures 2, 3 and 4, the answers of male and female participants were compared; it was seen that both groups cared about similar values, but women focused more on social-emotional dimensions, while men focused on individual development and power themes. Both groups agreed that the teacher should be a role model. Prospective teachers emphasized that when evaluating literary heroes, attention should be paid to qualities that will enable students to develop critical thinking, as well as moral characteristics.

CONCLUSION AND DISCUSSION

In this study, it is seen that the role model perceptions of Turkish teacher candidates are shaped in a multifaceted way in individual, social and cultural contexts. Candidates do not see role modeling behavior as merely imitation; they state that it is an effective element in individuals’ identity formation, socialization and achieving their goals. It has been emphasized that the role modeling process can develop voluntarily or with environmental effects and can

vary depending on the individual's age, gender, social position and values (Oruç, Tecim & Özyürek, 2011; Ceyhan, 2019). Candidates stated that they attach most importance to moral values (honesty, respect, compassion), personal qualities (diligence, responsibility), social skills (empathy, helpfulness) and leadership competencies (being an example, guiding) in role models. The studies of Kabaklı Çimen (2019) and Tonga (2014) also support these findings. In addition, candidates stated that the behaviors of the character taken as a model can have both motivational and cognitive effects on students. Research findings show that teachers are individuals who not only convey information but also set an example for students with their behaviors. At this point, it has been stated that teachers' personality traits, communication styles and attitudes can have long-term effects on students (Köse & Demir, 2014; Emirhan, 2019). Candidates emphasized that teachers should be reliable, guiding and value-transferring individuals for students. Literary heroes contribute to students' values education, critical thinking skills and empathy development processes. Through the qualities of these characters, students can distinguish right from wrong behaviors, gain emotional awareness and develop sensitivity to social values. However, it has been stated that one-sided and overly idealized characters can make it difficult for students to identify with them, and that more realistic and diversified characters should be included (Tekşan, Set & Çinpolat, 2019; Gönen et al., 2011). Participants stated that historical and literary figures were effective as role models, and female candidates were particularly inspired by strong female figures. It was stated that concepts such as national values, patriotism, cultural belonging and individual responsibility were decisive in the selection of role models (Karakuş & Çoksever, 2019; Türk, 2020). This situation reveals that the teaching profession includes both individual and social responsibilities.